

POSTOJE ŽÁKŮ KE KÁZNI VE VÝUCE NA DRUHÉM STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL PUPILS' ATTITUDES CONCERNING DISCIPLINE IN UPPER PRIMARY SCHOOL

Vlado Balaban, Tomáš Čech

Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Abstrakt

Třídy jsou ve školách prvním a nejdůležitějším místem, kde dochází k intenzivní interakci žák-učitel a kde se uskutečňuje výchovně-vzdělávací proces. Porušování kázně významně narušuje tento proces. Příspěvek se zaměřuje na vnímání porušování kázně ve výuce ze strany přímých aktérů – žáků druhého stupně základních škol. Pomoci dotazníku Physical Education Classroom Management Instrument byla sledovaná míra výskytu porušování kázně ve výuce na druhém stupni základních škol. Na základě statistické analýzy můžeme tvrdit, že dívky více zaznamenávají porušování kázně než chlapci. Zároveň dívky si více všimají mírně závažné porušování kázně ve výuce. Naopak, chlapci si více všimají závažného porušování kázně ve výuce.

Klíčová slova: kázeň, žáci druhého stupně základní školy

Abstract

Classrooms are the first and most important place in schools where intensive student-teacher interaction takes place and where the educational process is carried out. Disciplinary offences significantly disrupt this process. This paper focuses on the perception of discipline violations in the classroom by the direct actors – the pupils of upper primary schools. Using the Physical Education Classroom Management Instrument questionnaire, the prevalence of discipline violations in teaching in upper primary schools was observed. Based on the statistical analysis, we can claim that girls are more likely to experience discipline violations than boys. At the same time, girls are likelier to notice moderately serious discipline violations in teaching. On the other hand, boys notice more serious breaches of discipline in teaching.

Keywords: discipline, pupils from the second level of primary school

1 ÚVOD

Kázeň představuje integrální součást pedagogiky nejen jako teoreticko-výzkumné téma, ale také i jako výchovně-vzdělávací praxe. Porušování kázně ze strany žáků je jednou z hlavních příčin pro ztrátu času během výchovně-vzdělávacího procesu. Zároveň problémy spojené s porušováním kázně představují nejčastější důvod emočního vyčerpání učitelů (Tsouloupas, Carson, Matthews, Grawitch, & Barber, 2014). Odborná literatura nám ukazuje, že tento jev není možné zcela zastavit a odstranit, a proto se jeví jako důležité, aby učitelé otevřeně přistupovali tomuto jevu a naučili se s ním pracovat a úspěšně ho řešit (Lopes & Oliviera, 2017).

2 TEORIE

Podle Kalhouse, Obsta a kol. (2009) je školní kázeň propojena s respektováním stanovených pravidel ze strany aktérů výchovně-vzdělávacího procesu. Dále se školní kázeň vztahuje i na aktivní participaci žáků na splnění cílů výuky a na utváření kladného sociálního prostředí. Školní kázeň se projevuje v respektování pořádku, regulativ, norem, které se dohromady podílejí na realizaci celkového chodu školy. Problematika kázeňských problémů ve třídě se vyvíjí a mění dynamicky. Pokud se adekvátně a včasně reaguje na první výskyty neukázněného chování, může dojít k zastavování a opuštění takového chování. Naopak pokud se včasné a proporcionálně nereaguje, dochází i k opakováním takového chování, nebo dokonce i ke gradaci (Mareš, 2018).

Školní kázeň můžeme rozdělit na tři skupiny (Charles, 2007): 1. Preventivní kázeň: zahrnující opatření přijatá s cílem zabránit nežádoucímu chování pomocí zapojení žáků do aktivit; 2. Podpůrná kázeň: opatření podporující sebekontrolu žáků pomocí nasměrování k návratu plnění stanovených úkolů; 3. Nápravná kázeň: zahrnuje opatření přijatá v případě, že žáci nerespektují a porušují třídní a školní.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Hlavním cílem příspěvku je prostřednictvím dotazníků popsat, analyzovat a zhodnotit, jak na kázeň v hodinách tělesné výchovy nahlíží žáci druhého stupně základních škol.

Výzkumná otázka: Zda a v jaké míře si žáci uvědomují porušování kázně ve výuce?

Hypotéza 1: Žáci vyšších ročníků druhého stupně základní školy (8. a 9. třída) zaznamenávají častěji porušování kázně ve výuce než žáci nižších ročníků (6. a 7. třída).

Hypotéza 2: Dívky na druhém stupni základní školy zaznamenávají častěji porušování kázně ve výuce než chlapci.

Hypotéza 3: Chlapci na druhém stupni základní školy zaznamenávají častěji závažné projevy porušování kázně ve výuce než dívky.

Výzkumný soubor tvořili žáci druhého stupně základních škol z vybraných základních škol. Počet žáků zapojených do výzkumu byl 439.

Žáci vyplňovali dotazník Physical Education Classroom Management Instrument (PECMI) (Kulinna, Cothran, & Regualos, 2006).

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Data ukazují statisticky významné rozdíly ohledně vnímání porušování kázně ve výuce mezi žáky mladší a starší skupiny. Neparametrický Mann Whitney U test byl proveden pro zjištění rozdílů mezi vnímáním porušování kázně u žáků mladší a starší skupiny. Test zjistil statisticky významný rozdíl mezi staršími a mladšími žáky ve vnímání porušování kázně v hodinách tělesné výchovy ($U = 18605,0$; $p < 0,001$; $rrb = 0,224$). Žáci starší skupiny vnímají porušování kázně ve výuce častěji než žáci mladší skupiny.

Data dále ukazují, že žáci starší skupiny uvádějí, že častěji dochází k projevům porušování kázně ve faktorech mírně závažné porušování a středně závažné projevy porušování kázně. Následují výsledky vnímání porušování kázně z pohledu pohlaví žáků. Data ukazují absenci statisticky významného rozdílu ve vnímání projevů porušování kázně ve výuce tělesné výchovy v kontextu pohlaví. Přesněji řečeno, chlapci a dívky vnímají výskyty porušování kázně ve výuce stejně často. Data ukazují, že dívky častěji vnímají mírně závažné projevy

porušování kázně než chlapci. Naopak chlapci si vnímají častěji než dívky závažné projevy porušování kázně.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

U žáků z našeho souboru je patrné, že chlapci mají tendenci více porušovat kázeň v hodinách tělesné výchovy. Údaje v kontextu věkových skupin také ukazují, že starší žáci (8. a 9. třída) vnímají častěji porušování kázně v hodinách tělesné výchovy. Mohli bychom tvrdit, že se více dopouští projevů porušování kázně.

Výsledky rozdílů mezi pohlavím a věkem žáků našeho výzkumu se shodují s dřívějšími zjištěními z výzkumů provedených ve Španělsku (Granero-Gallegos et al., 2020; Martínez-Molina et al., 2020) i ve Spojených státech (Cothran et al., 2009; Kulinna et al., 2006). Tyto studie ukazují, že existuje podstatný rozdíl v četnosti porušování kázně mezi chlapci a dívkami během výuky, přičemž chlapci vykazují výrazně vyšší míru takového chování než dívky. Výsledky týkající se porušování kázně ukazují na mírnost většiny žákovských porušování kázně. Relativně nízká četnost závažného porušování kázně ve výuce výchovy je v rozporu s mediálním obrazem a stereotypy, zejména o městských školách.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek byl podpořen v rámci projektu IGA_PdF_2025_035 Postupy učitelů při řešení nevhodného chování žáků na základních a středních školách.

6 LITERATURA

- Charles, C. M. (2007). *Building classroom discipline*. 9th ed. Boston, MA: Allyn & Bacon. ISBN 9780321076915.
- Granero-Gallegos, A., R. Baños, A. Baena-Extremuera, & M. Martínez-Molina (2020). Analysis of misbehaviors and satisfaction with school in secondary education according to student gender and teaching competence. *Frontiers in Psychology*. 11(63), 1–9. Dostupné z: doi: 10.3389/fpsyg.2020.00063

- Kalhous, Z., O. Obst a kolektiv (2009). *Školní didaktika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.
- Kulinna, P. H., D. J. Cothran, & R. Regualos (2003). Development of an instrument to measure student disruptive behavior. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*. 7(1), 25–41.
- Lopes, J., & C. Oliveira (2017). Classroom discipline: Theory and practice. In: Bakken, J. P. (ed.). *Classrooms: Academic content and behavior strategy instruction for students with and without disabilities*. NewYork, NY: Nova Science Publishers, s. 231–253.
- Mareš, J., (2018). Students' indiscipline in the classroom. *Pedagogická orientace*. 28(4), 556–598. Dostupné z: doi: 10.5817/PedOr2018-4-556
- Martínez-Molina, M., A. Granero-Gallegos, A. Baena-Extremuera, & R. Baños (2020). Invarianza factorial por sexo del cuestionario para las conductas disruptivas y escala de evaluación de la competencia docente en educación física en estudiantes de secundaria. *Psychology, Society and Education*. 12(2), 125–137 Dostupné z: doi: 10.25115/psye.v10i1.3172
- Tsouloupas, C. N., R. L. Carson, R. A. Matthews, M. J. Grawitch, a L. K. Barber (2014). Personal and school cultural factors associated with the perceptions of teachers' efficacy in handling student misbehavior. *Psychology in the Schools*. 51(2), 164–180.